

Список использованной литературы

1. Бабичева Ю. Автобиографическая трилогия Гайто Газданова, или история загадочной болезни / Ю. Бабичева [Электронный ресурс]. — Режим доступа : http://www.darial-online.ru/2003_3/babich.shtml.
2. Бронская Л. И. Концепция личности в автобиографической прозе русского зарубежья (первая половина XX века) : И. С. Шмелев, Б. К. Зайцев, М. А. Осоргин : автореф. дис. на соискание уч. степени докт. филол. наук : спец. 10.01.01 / Людмила Игоревна Бронская. — Ставрополь, 2001. — 20 с.
3. Салагубова Н. Владимир Крымов — отец русского гламура и желтой прессы / Н. Салагубова [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://www.nasha.lv/rus/novosti/ng/istorija/gazeta-2009-07-16/12354.html>.
4. Струве Г. Русская литература в изгнании / Глеб Струве // Краткий биографический словарь русского Зарубежья / Р. И. Вильданова, В. Б. Кудрявцев, К. Ю. Лаппо-Данилевский ; вст. ст. К. Ю. Лаппо-Данилевского ; 3-е изд., испр. и доп. — Париж : YMCA-Press; М. : Русский путь, 1996. — 448 с.
5. Померанцев К. Д. Сквозь смерть / К. Д. Померанцев [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://radashkevich.info>.
6. Царегородцева С. С. Роман Г. Д. Гребенщикова «Чураевы» в социокультурном контексте эпохи : автореф. дис. на соискание уч. степени докт. филол. наук : спец. 10.01.01 / Светлана Сергеевна Царегородцева. — Томск, 2005. — 20 с.

К. В. ХІНКІЛАДЗЕ

СПЕЦИФІКА ІСТОРИЧНОЇ ТЕМАТИКИ У ПРОЗІ РОСІЙСЬКОГО ЗАРУБІЖЖЯ ПЕРШОЇ «ХВИЛІ» ЕМІГРАЦІЇ

У статті пропонується типологія історичної тематики прози першої «хвилі» російської еміграції. Звернення до російської історії є метою не лише осягнути її логіку, зрозуміти її причинно-наслідкові зв'язки, відповісти на питання про долю Росії, що хвилюють письменників-емігрантів, а й зрозуміти її народ, психологію, його ставлення до себе самого та свого місця у світі.

Ключові слова: історіософський роман, етнографічний роман, археологічний роман, історична тематика, російське Зарубіжжя.

К. KHINKILADZE

SPECIFIC OF HISTORICAL SUBJECT IN THE PROSE OF THE FIRST «WAVE» OF RUSSIAN EMIGRATION

Typology of historical subject of prose of the first «wave» of Russian emigration is offered in the article. An address to Russian history was a purpose not only to understand its logic, understand its cause-and-effect relation, to answer a question about the fate of Russia, that fluster writers-emigrants, but also to understand it are people, psychology, his attitude toward itself and place in the world. Methods for the decision of this difficult task were different.

Key words: historico-philosophical novel, ethnographic novel, archaeological novel, historical subject, Russian Foreignness.

Стаття надійшла до редколегії 13.12.2013 р.

УДК 821.161.2Д-3.09-055.2

Т. В. ХОМ'ЯК

ЖІНОЧІ ОБРАЗИ ТА ЗАСОБИ ЇХ ХАРАКТЕРОТВОРЕННЯ В РОМАНІ Н. ДОЛЯК «ГАСТАРБАЙТЕРКИ»

У статті аналізуються образи жінок-заробітчанонок у романі Н. Доляк «Гастарбайтерки». Акцентовується увага на основних засобах їх характеротворення.

Ключові слова: внутрішній монолог, образ, пейзаж, портрет, психологізм.

Проблема заробітчання не нова в українській літературі. До неї звертались письменники і в XIX, і в XX, і в XXI століттях. Порушено її і в дебютному романі «Гастарбайтерки» письменниці із Вінниці Наталки Доляк. Твір ще не став об'єктом пильної уваги літературознавців, оскільки з'явився друком лише у 2012 році (як виняток – передмова О. Хвостової). Детальний аналіз ще попереду, а наше

завдання привернути увагу до вартісного твору, осмислити сутність образів жінок-гастарбайтерок, розкрити основні засоби їх характеротворення.

Роман «Гастарбайтерки» про долю українських заробітчан у Німеччині. Про історію його написання Н. Доляк розповіла 27 лютого 2013 року в книгарні «Є». Хоча писала вона роман із власного життєвого досвіду, але не

вважає його автобіографічним: «Я не можу сказати, що моя книга «Гастарбайтерки» автобіографічна, бо це історія трьох жінок, котрі різні за віком, соціальним статусом, за можливістю адаптуватись за кордоном, і в кожній різні причини, чому вони поїхали на заробітки. Але кожна з цих жінок має мою часточку. Вони головні героїні роману».

У романі композиційно виділено розділи про долі кожної із героїнь: «Історія перша. Халла з Грюневальда», «Історія друга. Таша з Александерплац», «Історія третя. Лаура з Марцана», «Історія четверта. Посиденьки на Александерплац».

Галина Сергіївна Манькович, ставши тягарем для сина, виїздить до Німеччини, де отримує нове ім'я – Халла. Вона одна із багатьох гастарбайтерок. Приїхавши міжнародним поїздом «Каштан», сполученням Київ-Берлін, вона намагається пристосуватись до нових умов, знайти себе в новому оточенні, стати своєю серед чужих. Письменниця зауважує: «Майбутні гастарбайтери старанно вдають із себе мандрівників, бо ж приїхали до Німеччини саме за туристичними візами. Ці «щасливчики» на заробітчанській віртуальній драбині стоять на декілька щаблів вище за тих, хто гарує на нескінченних полуничних плантаціях Польщі та в напівлегальних швейних майстернях Чехії, бо ж зарплатню їм обіцяють значно більшу» [1, 11]. Незахищеність, страх перед невідомістю, невпевненість у правильності прийнятого рішення – ці внутрішні відчуття непевності відбито і зовнішньо: «Незатребувані екскурсоводами гастарбайтери розсіюються по перону і вдають, що просто прогулюються й милуються чудовими краєвидами. Не знімаючи з облич напружених посмішок, нишпорять очима по написах, намагаючись вглядіти свої прізвища. До знервованих заробітчан час від часу підходять неголені чоловіки в сонцезахисних окулярах та виліяних бейсболках» [1, 11–12]; «Стоять, мов укопані посеред платформи й дрібно цокотять зубами від хвилювання і страху за своє майбутнє», «жінка подивилася повними від сліз очима», «українці здригнулися, нервово повідводили погляди від представника влади», «пара напружилася» [1, 12] тощо. Логічно, що від хвилювання й страху «У кожного в голові крутиться нав'язлива думка: кидатися

назад до зручного комфортабельного купе, з якого щойно вийшли, шукати там батьківщини, прихистку, спокою» [1, 12]. Окремі портретні деталі («жінка подивилася повними сліз очима на Максима Петровича Гулякіна, свого напарника, шукаючи підтримки» [1, 12], «Українці здригнулися, нервово повідводили погляди від представника влади» [1,12], «Пара напружилася» [1, 12], «до переляканих мандрівників» [1, 13], «Пані Манькович знову злякалася» [1, 15], «Ці двоє соромилися, нігалися, озиралися, їм здавалося, що представники німецької громади щохвилини слідкують за ними, цікавляться планами дивних іноземців» [1, 15], «Тамуючи внутрішній неспокій та боячись вскочити в халепу» [1, 15], «Насторожилися...» [1, 17]) передають внутрішні переживання. Н. Доляк майстерно переходить від зовнішньої характеристики до психологізму.

Відчуття меншовартості не полишає героїню. Це проявляється і у відчуттях, і в діях. Скажімо, Галина, як і Максим, так і не наважилась помитись у ванні-джакузі, «хоча дуже кортіло», бо боялась щось зламати. Їх вразила пральна машина-автомат, холодильник-велетень аж під стелю, тостер, німецька сантехніка. Герої пізнавали країну, місто – Берлін, побачене розходилося із нав'язаним їм раніше, та й мова німецька була не такою, як навчали на факультетах іноземних мов. Галина Сергіївна завдяки своєму фахові бездоганно знала німецьку мову, тож відразу відзначила, що справжня німецька вимова набагато м'якша, співучіша, сентиментальніша.

Ретроспективно в романі подано минуле героїнь, обґрунтовано прийняття такого неординарного і нелегкого рішення: працювати в Німеччині. Галина Сергіївна Манькович викладала німецьку мову в одній із столичних шкіл. Працювала за покликом серця. Учні її поважали. Робота була в задоволення. Вона нею пишалася, як і сином, – кандидатом технічних наук. Проблеми з'явилися після одруження Віктора – сина. Жити стали всі разом у трикімнатній квартирі, яка належала Галині. На роботі колеги цінували її, «ніжно називали» «Галюня» [1, 24]. Вона «виглядала років на сорок п'ять у свої за п'ятдесят» [1, 24]. Галина стежила за собою: займалась бігом, плавала. Невістка відкрито виживала свекруху з квартири, хоча та й віддала їм кращі дві кім-

нати, а сама перебивалась у маленькій дитячій. Акцентуючи на психологічному стані героїні, Н. Доляк то в описовій формі передає, то наголошує на внутрішніх відчуттях і зовнішніх проявах їх: «Життя почало втрачати барви, зів'яло, дало тріщину, похитнулося», «із завмиранням серця очікувала приходу невістки чи то з магазину, чи з прогулянки» [1, 27], «посмішка... боляче колола, й біль відлунював у серці», «тепло зойкнуло всередині» [1, 28], бо сподівалась на порозуміння з невісткою. До кімнатки знесли весь непотріб, провели телефон, аби й зовсім не спілкуватись із нею. Від такого ставлення Галина «вмить відчула себе старою, непотрібною, нікчемною» [1, 30]. «Могутній внутрішній світ» героїні не давав їй повністю занепасти духом. Вона захопилась рідним містом, мандрувала ним, вигадувала історії про людей, яких зустрічала, іноді навіть записувала їх дома до щоденника.

Письменниця наголошує на портреті героїні: «Коли б якийсь режисер захотів зняти її у своїй стрічці, він би обов'язково сказав про Галину Сергіївну: «Фактурна будова тіла. Прекрасна постава. Скульптурно досконалі ноги та шия. Особливу увагу привертають руки» [1, 30]. «А на додачу до цього жінка могла пишати справжнім скарбом – хвилястим рудим шовковистим волоссям. Голос у Галочки, на відміну від загальноприйнятих вчительських, був вражаючий – приємно-м'який із оксамитовими нотками. Співрозмовник залякав, коли жінка щось розповідала. А розповідати вона вміла. Багато читала, багато де побувала» [1, 31].

Чоловіка Галина втратила десять років тому. Хворів, був старшим на двадцять п'ять років. За життя працював в обласному управлінні охорони здоров'я. Подружжя часто було у відрядженнях, зокрема закордонних. Сина залишали на батьків Галини, а згодом – у спортивному інтернаті. Жінці дуже не хотілось залишати сина, сумувала, та чоловік велів супроводжувати його в поїздках, а про Віктора говорив: «Нехай хлопець загартується» [1, 31]. Галина «загартувалася на пару з сином» [1, 31]. Віктору було «трохи більше двадцяти» [1, 31], коли помер батько. Тільки тоді Галина пожила для сина, стала «справжньою мамою» [1, 31]. Письменниця ніби в калейдоскопі прокручує в пам'яті Галини ті роки і підводить героїню до усвідомлен-

ня істини: «Запізно!» [1, 32]. Не стали вони із сином близькими. Поява в його житті коханої жінки, яка не хотіла мешкати під одним дахом із його матір'ю, це підтвердила, бо син не став на захист матері, а підтримав дружину.

Особливістю техніки портретування Н. Доляк є деталізований опис портрета героїні. Здебільшого художня деталь буває настільки промовистою, що допомагає в одиничному побачити ціле та зрозуміти сутність жінки. Для передачі динаміки почуттів Галини Сергіївни письменниця використовує художні резерви портрета, зокрема застосовує динамічний портрет. І. Семенчук вважає, що динамічний портрет у художньому творі виконує особливу функцію: «виразити всі переливи душевного почуття героїв у їх фізичному виявленні – міміці, жесті, виразі очей. Таким чином, внутрішнє життя людини письменник відтворює у всьому його процесі» [2, 19].

Детальним портретом якоюсь мірою визначено подальшу долю Галини. Зустріч із найкращим другом із шкільних років Максимом Гулякіним внесла зміни в життя героїні. Вони стали жити разом. Із сином та невісткою не примирило навіть народження онучки. Безвихідь – причина поїздки до Німеччини. Максим не зміг віддати кредит, їде на заробітки, а Галина з ним.

Н. Доляк глибоко проникає у внутрішній світ героїнь (особливо Галини й Наталі), дошуковуючись прихованих мотивів їхніх учинків. Психологічний портрет Галини – то модель внутрішньої вичерпаності людини в умовах родинної нелюбові. Її внутрішня вичерпаність сублімується в зовнішню активність, а невпевненість – акцентовану рішучість.

Зображуючи живі, мінливі переживання героїні, письменниця акцентує увагу на силі духу, що допомагає їй концентрувати волю в складній ситуації й долати, здавалось би, непереборні перешкоди. Н. Доляк зображує переживання Галини, не обминаючи й страху, який прихований у глибинах підсвідомості героїні, котра ступила на чужу для неї німецьку землю, не відаючи ще, що в майбутньому та стане прихистком для неї, і саме тут вона знайде вічний спокій. У творі показано складний процес адаптації героїнь на чужій землі. Письменниця охоплює увесь обшир людських долі і характерів, наснажуючи твір драматич-

ним чи й трагічним (смерть Галини) пафосом, у силовому полі якого опинялись передусім її головні героїні.

Наталка Кулібаба (Таша, як її називали німці) – дівоче прізвище Зоревій – щоб мати нормальні умови життя, взяти з притулку сина або доньку, якщо сама не зможе народити, добудувати дім, спочатку відправилась на заробітки в Італію. На зріст була «трохи нижче середнього. Така собі Крихітка» [1, 97].

Знайомлячи читача зі світом Наталки, письменниця не вдається до деталізованого портрета, характеризує її в динаміці. До дев'ятнадцяти років займалась бальними танцями, тренери пророкували їй велике майбутнє у латиноамериканській програмі. Її вирізняла «нестримна енергія». Для досягнення мети не було гідного партнера. Залишивши спорт, Наталка вступила до столичного інституту, а коли закінчила його, то повернулася до рідної Вінниці й зайнялася тренерською роботою. Працювала у міському палаці піонерів. Тут і вжито вперше поняття «джайв», оскільки «єдиним справжнім коханням Наталки Зоревій був джайв. Мало хто знав, що воно таке, отой джайв, а Ната несла його в сірі маси, пропагуючи норовисте дриґання ногами й вихилися дупою на численних дискотеках, які відвідувала чи не щовечора. Отак і танцювала: зранку до шести з дітлахами, а після закінчення роботи використовувала денс як відпочинок» [1, 98]. У 24 роки вийшла заміж за рок-музиканта, вокаліста місцевого гурту Микиту. У складні дев'яності подружжя возило килими з Польщі. За шість років «сколотили» деякий капітал, а потім відкрили власний бізнес. Над перспективою «сборнути гастарбайтерської романтики» Наталка замислювалась ще коли возили килими. Внутрішній монолог – основний засіб характеротворення образу Наталки. Кульмінація її роздумів: «Розлука для кохання – вона ж як вітер для вогню... – згадала колись вичитане. – Маленьке гасить, а велике розпалює... А якщо це маленьке кохання? – З острахом усвідомила, що може бути й так, аж підскочила на ліжку... Ну й нехай тоді згасне! – поставила крапку...» [1, 101].

Польща – Німеччина – Італія – Португалія – Німеччина... Такий маршрут заробітчанської долі Наталки. Описуючи життєвий шлях Ната-

лки, як і інших заробітчач, авторка підводить до розуміння, що умови праці і «романтика» – це як оксиморон, явища несумісні.

Робочий тиждень Наталки «було розліновано. Понеділок – три години до лікаря і стільки ж до артиста. Наступний день прибирання повністю належав мільйонеру. Шість годин у середу віддавалися принцесі. Четвер присвячувався особі на ймення Штеффі. А в п'ятницю Наташа мусила бігти до респектабельної родини юристів. Усі роботодавці проживали в різних районах великого Берліна. Колишній танцівниці до снаги було ганяти містом, ширяти під землею в потязі метро, змінюючи цей швидкісний транспорт на більш повільний автобус» [1, 126]. Наталка мала світлу мрію і вірила у її здійснення. Навіть уві сні «думала» про це: «Уві сні всміхалась, снилося, що вона танцює свій улюблений джайв, а на руках тримає кучерявого маленького синочка. Її питають друзі й рідні: «А дочка де?» – «З татом», – відповідає.

...Ідилія» [1, 131].

Наталка була надзвичайно працювитою і мала втіху від того, що приносила радість людям. Вона так облаштувала житло Вернера, що той не міг нарадуватись. Навіть дав додатково п'ятдесят євро. Авторка наголошує: «Через півроку Ташиного хазяйнування оселі пана Джачека й пана Хльоста перетворилися на взірці холостяцьких халуп» [1, 139]. Роботодавці дуже шанували її, бо ж усвідомлювали, що жінка не просто відбуває повинність. Наталці хотілось кожному щось приємне зробити. Роботи вона ніякої не боялась. Коли в неї вивільнилась середина, то влаштувалась до міського туалету («заробляла за чотири години ганьби як за два дні звичайного прибирання» [1, 170].

Велике смислове навантаження у розкритті психології образу Наталки має її лист до чоловіка Микити, який залишився в Україні, після того, як її запросили бути хрещеною матір'ю: «Микито! У мене з'явився син. Хочеться, щоби ти порадів разом зі мною. Я не знаю, чи це Бог веде мене до моєї мрії, чи Енцо все ж таки не зовсім мій син? Може, я обманююсь. Авжеж, у нього є мати. А я мушу бути лише другою... Мені потрібно повертатися, аби не зріднитись із тим, з ким я вже зріднилася. Мені потрібний власний син. І донька. Поклич

мене додому, Микитко. Я все тобі пробачу. Знаю, що протринькав гроші. Знаю, що п'єш. Мені це байдуже. Хочу дитину. Зараз, як ніколи раніше. Бо знаю, яке це щастя – тримати на руках маленького. Поклич мене додому!!! Поклич. Твоя дурна Наталка» [1, 190]. На добро і щирість, чесність, відкритість і відданість Наталки відповідали тим же. Сімейство Штраубе подарувало їй золотий ланцюжок із дивовижною підвіскою (Галині також фрау Ельза Краге дарувала коштовності як вдячність за роботу) – справжній топаз, усі «сприймали Ташу за свою, любили її» [1, 191].

Наталка надзвичайно чула і добра людина. Їй хотілось, щоб усі були щасливими. Знаючи, що Гюнтер належить до сексменшин і навіть збирався одружитись у Голландії, але загинув в автокатастрофі його «наречений», все зробила, аби у неї на вечірці на честь дня її народження познайомились Гюнтер Джачек і Вернер Хльост («Жіноче шосте чуття підказало, що вони створені один для одного» [1, 194]).

Третя героїня – Лариса Петрівна Шимонко (Лаура) – народилася в Харкові. Про неї сказано: «середньостатистична дитина, народжена у вісімдесятому» [1, 199]. Батько пив, якось упав до каналізаційного люка, покалічився і невдовзі помер. Ларисі було п'ять років. Мама сама виховувала доньку. Лариса була гарна, «як намальована». Займалась спортом, перемагала у змаганнях, стала кандидатом у майстри спорту. До портрету Лариси письменниця звертається кілька разів, наголошуючи на певних деталях зовнішності: «Карі її очі світилися особливим вогнем, бо відтінялися світло-русявим волоссям. Це робило світлошкіру красуню дуже привабливою. Густі брови дівчина не вискубувала, бо терпіти не могла біль, викликаний видиранням волосин. Він відлунював десь у п'ятах. Підборів ніколи не носила, соромилася свого зросту», «характер у дівчини був чоловічий, загартований спортом» [1, 202]. Щоб догодити мамі, вступала на філологічний факультет. Не пройшла за конкурсом, а наступного року вступила до педінституту, на молодші класи. На третьому курсі Лариса познайомилась із Володимиром. Коли Лариса завагітніла, коханий зник. Довелось взяти академію, повернутись у дитсадок. На роботі «завжди виконувала свої обов'язки вчасно й акурат-

но» [1, 203]. Народження сина Василька принесло велике щастя Ларисі і її мамі. Хлопчик ріс, а статків не було. Мама бідкалась, що Лариса у неї така красуня, а щастя Бог не дав. Лариса багато роздумує над майбутнім, подумки шукає вихід із бідності. Думка про гастарбайтерство визривала два роки, бо ж і на поїздку гроші потрібні. Допоміг Сергій, родич. Тільки велика любов до сина і прагнення забезпечити йому нормальні умови життя змусили Ларису відправитись на заробітки.

На чужині у неї всі думки були про сина. Вона і на розлуку налаштовувалась, дивлячись на його фотографію («Витягла з кишені маленьку фотокартку сина, поцілувала міцно і приготувалася до року життя без нього» [1, 208]). Робота в родині панів Квасіне була не з легких. Уве Квасіне, їх син, відразу смачно плюнув на спортивну кофту Лариси, татові вона сподобалась, а мати висловила незадоволення з приводу її краси. Згодом хлопчик полюбив няню. Лариса дуже скучала за сином, червоним олівцем викреслювала дні розлуки з Васильком, про якого «забороняла собі думати, аби не зірватися, не кинутися назад на Батьківщину, не плюнути на кляте заробітчанство» [1, 215].

У романі Н. Доляк поєднано пряму (внутрішню, інтервентарну) форму втілення психологізму, тобто висвітлення характеру героїні зсередини, шляхом пізнання її духовного світу за допомогою внутрішньої мови, уяви, і непрямую (зовнішню, екстервентну) – зображення характеру героя «ззовні», через зовнішні симптоми внутрішнього світу. Остання переважає.

Образи жінок у романі розкрито на соціальному, інтимно-побутовому, психологічному рівнях. Традиційна проблема, яка не раз порушувалась попередниками (осмислення на рівні переможці – переможені в період Великої Вітчизняної війни і хто насправді відчувається переможцем як на сьогоднішній день), тобто на політично-економічному рівні, залишена, по суті, поза увагою. Однак вона візуалізується підтекстово, навіть якщо авторка про це й не думала, оскільки в романі йдеться саме про українських жінок-гастарбайтерок і про те, що вони працюють у Німеччині.

Передусім Н. Доляк намагається проникнути у психологію жінки, змальовує її поведін-

нку, прагнення, мрії, почуття, переживання. Так, Галина чутлива, тонко відчуває красу природи, милується нею, про що свідчать епізоди мандрів по Києву. Через опис природи майстерно розкрито переживання героїні. Авторка спостерігає за боротьбою різних почуттів у душі Галини, які визначають стан глибокої емоційної напруженості жінки: страх перед невідомістю, туманним майбутнім, невідворотним розривом із сином, втратою даху над головою.

Одним із засобів розкриття психології образу Галини, як і Наталки, є епістолярій, особливо важлива роль передсмертного листа до Наталки. Значима змістова деталь: його підписано: «Халла», потім закреслено і написано «Галина Сергіївна Манькович» – як утвердження, повернення гідності й імені, хоча уже й перед смертю.

Н. Доляк відтворює діалектику душі героїнь, особливо Галини й Наталки, розкриваючи її у процесі фізичного руху. Переміщення героїнь, зокрема Наталки (у неї навіть не одне робоче місце було, потрібно було за тиждень півміста об'їздити), її постійний рух, біг – «берлінський джайв» і в прямому, і в переносному смислі, допомагає розкрити глибокі психологічні колізії. Героїні шукають вихід, але не можуть його знайти. Це і є провідним засобом відтворення психологічного стану Наталки після ознайомлення зі змістом передсмертного листа Галини. Першим, інтуїтивним її рішенням було виконати прохання-наказ подруги і повернутись додому: «Жінка бігала з кутка в куток, виглядала незграбно, бо досі була вдягнена у блискучі шорти й майку. Нервово скидала до валізи свої речі» [1, 246]. Внутрішня напруга, знервованість Наталки передані і зовнішньо: «Таша раптово змінилася на обличчі. – Ти поїдеш! – випалила, поспіхом витираючи зволожені щоки, і, вдаривши себе по них, почала скакати без музики, виконуючи джайв, берлінський джайв.

Тоді схопила Лауру за руки, примусила повторювати за собою танцювальні рухи...» [1, 247].

Правдиві та влучні деталі сприяють розкриттю глибини почуттів і переживань головних героїнь. Одним із засобів психологізму образів жінок-гастарбайтерок є ірреальні форми, зокрема сновидіння.

Особливість художнього зображення світу героїнь полягає в тому, що Н. Доляк розкриває їх внутрішній світ у кризові моменти життя, передає психологічний стан жінки у складні для неї ситуації, які змушують зробити непростий вибір, зрозуміти, пізнати себе, нові грані своєї особистості.

Для кожного почуття чи психологічного стану кожної із жінок Н. Доляк підбирає такі засоби художнього зображення, які б могли найвиразніше відтворити колізії жіночої душі. Домінуючим художнім засобом психологізму є внутрішній монолог та опис, передача в авторському баченні внутрішніх роздумів і переживань. Академік О. Білецький стверджував, що «митцеві треба знати, в які моменти психічного життя у кого із людей які знайдуться слова. І вони, ці слова, мусять відповідати не лише психологічним моментам, а й фахові, соціальному стану, місцю народження, життєвому досвіду кожного з персонажів» [3, 254]. Майстерно аранжуючи діалог ремарками, письменниця філігранно відтворює переживання і Галини, і Наталки, і Лариси. Діалоги й монологи в романі Н. Доляк мають психологічний підтекст, передаючи найтонші порухи жіночої душі та сприяючи саморозкриттю характерів. Оцінки минулого й сьогодення у внутрішньому монолозі яскраво відтворюють динаміку психологічного прозріння кожної з трьох героїнь.

У жіночих образах майже нівелюється національний характер, окрім наголошення на такій важливій рисі, як працьовитість. Вона властива всім трьом головним героїням. І лише мимохіть сказано про епізодичний образ Надії, що вона не досить старанно виконувала свої трудові обов'язки (Гюнтер зауважив Наталці, що не зовсім і розумів, що Надія робила в його оселі). Н. Доляк наголошує на руйнації національного характеру. Так, любовне, бережливе ставлення до матері закладає основу національного характеру, а воно відсутнє в історії з Галиною, оскільки син зневажає матір, позбавляє її дому, спілкування з рідними.

Н. Доляк вмонтовує, і цілком вдало, в художній текст роману пейзаж, який допомагає ще глибше зрозуміти вразливий внутрішній світ жінок. За допомогою пейзажу передано душевний стан героїнь, їх ставлення до дійсності. О. Галич так позиціонує картини приро-

ди в художньому творі: «природа акомпанує людським переживанням; вона акомпанує так тонко, немовби вона не природа, а душа» [4, 543]. Особливістю художніх пейзажів у романі «Гастарбайтерки» є акцент на зображення природи крізь призму сприйняття героїнь. Запах також допомагає посилити передачу їх психологічного стану. Так, запах смаженої картоплі – улюбленої страви малого сина Лариси Василька – асоціюється в героїні із Батьківщиною. «Вселенська материнська любов» Лариси до сина – це як символ і скривдженої, і погордженої любові до сина Галини, і до нерелізованої мрії Наталки.

У романі рельєфніше розкрито психологію Галини, а з позицій «берлінського джайву» (символіка його надзвичайно прозора і, безумовно, це не лише конкретний танець, це – ритм життя заробітчан на чужій землі – і не тільки) – Наталки. Психологію Лариси розкрито найменше, що цілком об'єктивно, оскільки їй перебувати в означеному статусі їй випало недовго. «Манна небесна» у вигляді зароблених за довгі роки тяжкої праці в Німе-

ччині грошей померлою Галиною, переданих за заповітом Наталці (їй хотілось, щоб подружка здійснила мрію: взяла в притулку дитину і виховала її, та не так, як вона свого Віктора), відданих Наталкою Ларисі (якщо вже є син, то нехай він і буде щасливим – вирішила Наталка) для «підйому» її Василька, дозволила їй щасливо, хоч і з великими труднощами, повернутися на Батьківщину, до рідні, так у повній мірі і не зазнавши, на щастя, поневірянь гастарбайтерок.

Н. Доляк, хоча й письменниця-початківець, але хороший знавець жіночої психології, життя заробітчан. Свідчення тому – роман «Гастарбайтерки», який ще чекає на глибоке дослідження.

Список використаної літератури

1. Доляк Н. Гастарбайтерки / Наталка Доляк. — Х. : Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2012. — 256 с.
2. Семенчук І. Р. Портрет у художньому творі / І. Р. Семенчук. — К. : Дніпро, 1965. — 73 с.
3. Білецький О. Літературно-критичні статті / О. Білецький. — К. : Дніпро, 1990. — 254 с.
4. Загальне літературознавство : навч. посіб. / О. Галич, В. Назарець, Є. Васильєв. — Рівне : Рівненський Будинок науки і техніки, 1997. — 544 с.

Т. В. ХОМ'ЯК

ЖЕНСКИЕ ОБРАЗЫ И СРЕДСТВА ИХ ХАРАКТЕРООБРАЗОВАНИЯ В РОМАНЕ Н. ДОЛЯК «ГАСТАРБАЙТЕРКИ»

В статье анализируются образы женщин-работниц в романе Н. Доляк «Гастарбайтерки». Акцентируется внимание на основных средствах их характерообразования.

Ключевые слова: внутренний монолог, образ, пейзаж, портрет, психологизм.

Т. НОМ'ЯК

WOMEN'S IMAGES AND MEANS OF THEIR CREATING IN THE NOVEL BY N. DOLYAK «WOMEN-GASTARBEITERS»

In the article images of Ukrainian women- migrant workers in Germany are investigated in the novel by Natalka Dolyak «Women-Gastarbeiters». Attention is paid to main means of their character creating.

Key words: inner monologue, image, landscape, portrait, psychological means.

Стаття надійшла до редколегії 18.10.2013 р.